

Research Paper

A phenomenological study of "gender" in the middle of the cultural tradition of VarzaJang

Hossein Solati¹, Morteza Bahrani^{2*}, Seyed Khodayar Mortazavi³

Received: Apr. 24, 2024; Accepted: Oct. 5, 2024

ABSTRACT

For the native people of northern Iran, the organization of the bloody battle of two bulls is called VarzaJang. They insist on its continuation under titles such as safeguarding the local game, tradition, preservation of culture, and protection of identity. Although during the last few centuries, this unusual culture has undergone tremendous changes with the transformation of social structures, but its main core, "fighting two bulls", still remains. Recently, some university researchers also emphasized economic dimensions, its development to attract profit and financial income for the host, the attraction of tourism, and social cohesion. Although many tourists and historians in Iran have called this phenomenon a play since the past, but the ideal of the presence of wisdom in individual and social life makes us consider a play beautiful that accepts the equality of actors in its functions. This show, which has a kind of unconventional livelihood, denies half of its actors (women). Our intention to deal with this issue is not to try to bring women into this campaign, but to critically analyze it. Therefore, the central question is that the lack of presence of women in this ceremony indicates what kind of relationships? Therefore, the researcher tried to find an appropriate answer to the above questions with the bio-experiment among the mentioned activists and adopting the Moustakas strategy in phenomenology as a method as a result, VarzaJang, in the continuation of the cultural tradition of the past in the society, despite the changes it has had, has not come close to the threshold of a cohesive social play.

Keywords: VarzaJang, bullfighting, gender, phenomenology, social damage

---

1. PhD in Political Sociology, Department of Political Science, South Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

✉ st_h_solati@azad.ac.ir

2. Associate Professor, Institute for Cultural, Social and Civilization Studies, Tehran, Iran

* Corresponding Author

✉ Bahrani@iscs.ac.ir

3. Assistant Professor, Department of Political Science, South Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

✉ kh-mortazavi@azad.ac.ir

INTRODUCTION

"Varzajang" is called the arrangement of the battle of two bulls, which has been common in Gilan for a long time. In the beginning, this game was a show in the middle of the royal celebrations, which little by little has become an independent competition and is now accompanied by gambling, however, this phenomenon has not been subjected to critical research until now. Therefore, the central questions are what do the women in this scene experience from the past to the present? Specifically, what does emerge the social relations of men and women here?

One of the characteristics of a wise life is that human and collective life should contain the least form of evil and the least exploitation. Therefore, to develop a good human life based on the realization of women's rights as half of the society, we consider the curtain of the ambiguity that is less talked about.

PURPOSE

Mousavi et al. (2006 and 2007) in the article "Anthropological research on Varzajang in the Culture of Gilan" and the book "Traditional Plays and Shows of Gilan", Jamali (2022) in the treatise "Ethnographic study of Varzajang: a case study of Khammam city", discuss Varzajang without mentioning the position of women.

Sarah Pink's research (1996) in her doctoral thesis titled "Women in the World of Bullfighting" approaches our concern. During ten chapters, Pink theorizes about female bullfighters, gender and identity, gender and tradition, and...The life of a female bullfighter. However, all these situations have been ruled out for the researchers of these lines, because in the situation under study, women are present on the margins of the Varzajang phenomenon.

METHODOLOGY

In phenomenology, instead of talking about variables, the researcher starts with a natural attitude through which ordinary people participate in the life of the world; In this regard, this research has chosen the phenomenology method. Among the various methods of applying phenomenology, Tietchen and Hobsen (quoted from Iman 2018: 13) have spoken of two direct approaches and indirect approaches. Therefore, the researcher tried to live with the members under study, as an indirect approach, Communication was formed in a continuous presence.

FINDINGS

1. The first experience of the researcher

In an interview, a man mentioned a play with two sticks in the shape of the English letter "Y", which was a representation of Varzajang and gender segregation among children. In other words, as Garrett (2001: 38) said, "Girls learn that they are girls,

and girls are expected to behave differently from boys". Therefore, many women who support Varzajang while believing that "Varzajang is for men"; cannot express their interest in this show.

2. The second experience of the researcher

In the evening of an autumn day, news came from all corners of the city that a "Meadan Kush" war was going on in the city of Sangar. I went to see a family that on the promised day and before the start of the competition, the women of the family wanted to watch their bullfighting movie online. In the case of the study, direct watching Varzajang by women was a function of the happiness of their husbands, brothers, or fathers, and less like men, they expressed tradition, culture, pleasure, and even entertainment.

3. Horizontalization of activists' experience

To understand the experiences of women in the war situation, we used the experience of tourists from the travelogues of Figueroa, Olearios, Chardin, Franklin, Hodzko, Polak, Gubino, Wills, Serena, Rabino, Casama, In the past ages, we extracted and also arranged the important sentences of the activists of Varzajang in Rasht as described in the following table:

Table1. Activists' experiences

1. Women are not allowed to participate in the main place of discussion about Varzajang, i.e. the village coffee house.   2. In response to why women are not present in Varzajang, I heard: "Varzajang is an Islamic sport"!   3. According to some natives of Gilani, "Varzajang means money", a woman who has no money!   4. Social and cultural pressures prevent the participation of women in Varzajang.   5. The space of women's discussion about war is a function of men's quotes.   6. In the villages, men breed bulls and women breed cows.   7. Bull has been a common capital item for rural women.   8. Varzajang women's group in cyberspace lacks man!   9. Varzajang wants a warrior, not a woman!

4. Gender analysis

The phenomenological study of encounter situations is a study in which we want to establish a relationship between the intentions of the activities who act in a specific situation and the time and place where the intentions are integrated with each other.

4-1. The Presence of Women in Varzajang

The travelers' narratives indicated the presence of women to watch because of their dependence on the powerful man (Figueroa, 1984: 213-244; Olearius, 1970: 582). In general, the presence of women in the public arena was strongly subordinated to men. Thus, many Varzajang activists are "ashamed" of expressing the necessity of women's presence.

4-2. Women's Work and Varzajang

According to the researchers' bio-experimental and horizontal narratives in table (1), it can be seen that most of the matters related to the cultivation of Varza are the responsibility of men. Most of the women (villagers and farmers) raise female cows. It is as if the animal is also subject to gender segregation in this space! In other words, we are facing "the inability of women or the unimportance of their work" among many Varzajang activists.

4-3. Women Subordinate to Men

The description of women's experiences shows that we are facing two distinct levels of women's dependence on men:

- Women who believe in obedience and act within the framework of traditional stereotypes.
- Women who do not believe in obedience but act within the framework of traditional stereotypes.

4-4. Gambling and Women

From the sum of the results that are envisaged for gambling; many of them, such as divorce, prostitution, rape, etc., are directly related to women's issues (Fatemi et al. 2019; Holdsworth et al. 2012). In general, women often bet on the bull with their father, brother, husband, and relatives to show some level of loyalty to their family.

4-5. Representation of Gender and Varzajang

Considering the concept of representation of gender through which meaning is produced and exchanged between members of a culture; the only signs of the presence of women in this phenomenon are around the types of knitting, the representation of "Housesitter women" and "the spectator's woman".

4-6. Sexual Penis and Varzajang

Many battles in Varzajang are accompanied by testicle massage; however, women refuse to touch an animal's testicle frameworks of "shame and zeal." In other words, the animal's body should naturally include sexual separation; it takes on sexual content.

CONCLUSION

What can be understood from the emergence of women and gender in new relationships is that, contrary to the natural attitude of Gilani bullfighters the government's policies prevent women from participating in fighting. We found that the position of women in the Varzajang situation is the reproduction of everything that existed in the past. In this regard, there has always been an area in the

background of this phenomenon that called women "spectator, passive, timid, Housesitter, subservient to men".Therefore, a woman as a helper for a man's livelihood and pleasure, she is not free to use her wisdom to the public. A woman can housesitter; give advice; and watch from afar; she should help in the treatment and rearing of the bull, but she should avoid touching the animal's body because of what is considered "zealousness".

CONFLICT OF INTEREST

No conflict of interest declared by the authors.

Iranian Cultural Research

Abstract

BIBLIOGRAPHY

- Abbott, M. W., & McKenna, B. G. (2005). Gambling and problem gambling among recently sentenced women in New Zealand prisons. *Journal of Gambling Studies*, 21, 559-581.
- Ahmadi Gorabsari, O., Hajinejad, A., & Yasuori, M. (2023). Asarāt va payāmadhā-ye qomār va šartbandi bar eqtesāde xānevārḥāye rustā-yi [The effects and consequences of gambling and betting on the economy of rural households (with emphasis on Warzajang in Belsbaneh district of Kochsefahan)]. *Geography and Development*, 21(73), 1-22. doi: 10.22111/gdij.2023.44304.3476
- Bahrani, M. (2020). Miyānreštegī va mas'uliyat [Interdisciplinarity and responsibility]. Tehrān, Iran: Institute for Social and Cultural Studies.
- Chardin, J. (1957). Dāyere al-ma'āref-e tamadon-e Irān [The Travels of Sir John Chardin] (M. MohammadLovi Abbasi, Trans.). Tehrān, Iran: Amirkabir. (Original work published 1686)
- Chodźko, B. A. (1975). *Sarzamin-e Gilān* [The land of Gilan] (S. Sohami, Trans.). Tehrān, Iran: Payām. (Original work published 1849)
- Eslah Arabani, A. (1997). *Ketāb-e Gilān* [The book of Gilan] (3rd Vol., 1st ed.). Tehrān, Iran: Iranian Research Group.
- Fancklin, W. (1979). Mošāhedāt safar az Bangāl be Irān [*Observations of a trip from Bengal to Iran*] (M. Javidan Trans.). Tehrān: Tehran University Press. (Original work published 1790)
- FatemiNia, M., Parveen, S., Darvishi, F. (2019). *Gunešenāsi-e qomār va āsibhā-ye eġtemā'i-ye ān dar Tehrān* [Typology of gambling and its social harms in Tehran]. *Journal of Social Sciences*, 27(89), 41-70. doi: 10.22054/qjss.2021.52241.2242
- Figueroa, G. S. (1984). *Safarnāme-ye safir-e Espaniya* [*Travelogue of the Spanish ambassador in the court of Shah Abbasi*] (G. Samii Trans.). Tehrān, Iran: Našr-e Now. (Original work published 1667)
- Garrett, S. (2001). *Jāme'ešenāsi jensiyat* [Gender] (K. Baghai, Trans.). Tehrān, Iran: Digar. (Original work published 1978)
- Gholami, A. (2011). *Bāzihā-ye mahali Gilān* [local games of Gilan], Rašt, Iran: Farhang Iliyā.
- Ghorbani, F. (2020). Mavāne'-e Towse'e kasb-o kārḥā-ye xānegi-e zanān [Barriers to the development of women's home businesses in rural areas]. *Geographical studies*, 1(3), 5-26.

- Gobineau, J. A. (2004). *Se sāl dae āsiyā* [Three years in Asia] (A. H. Mahdavi Trans.). Tehrān: Qatre. (Original work published 1859)
- Habermas, J. (2019). *Nazariye-ye koneš-e ertebāti* [The Theory of Communicative Action] (K. Poladi, Trans.). Tehrān, Iran: Našr-e Markaz. (Original work published 1981)
- Holdsworth, L., Hing, N., & Breen, H. (2012). Exploring women's problem gambling: A review of the literature. *International Gambling Studies*, 12(2), 199-213.
- Honarmand News (Mar. 21, 2018). "Varzājang" talāš barā-ye sabt-e qawm-šenāxi-ye yek vāqe'eh ast ["Varzajang" is an effort to ethnographically document an event] (Interview with Mahnaz Sabour). Reterived from <https://www.honarmandnews.ir/?p=5495>
- Iman, M. T. (2018). *Raveššenāsi-ye tahqiqāt-e keyfi* [Methodology of Qualitative researches]. Qom, Iran: Hozeh va Dānešgā.
- Jamali, M. (2022). *Motāle'-ye mardomšenāxti Varzājang* [Anthropological study of varzajang] (master's thesis). department of sociology, Faculty of Literature and Humanities, Gilan University.
- Kasama, A. (2001). *Kāzāmā noxostin vazir moxtār-e žapon* [Kazama's travelogue] (H. Rajab-zadeh Trans.). Tehrān, Iran: Association of Culture and Cultural Heritag. (Original work published 1935)
- Khani, F., & Choobchian, S. (2012). Monāsebāt-e jensiyati dar fazāhā-ye rustā-yi va ta'sir-e ān bar mošārekāt-e zanān [Gender relations in rural spaces and its effects on women's participation]. *Journal of Rural Studies*, 3(3), 135-158.
- Khoobdel, H., & Nazeri, A. (2021). Bāznomāi-ye jensiyat dar naqāši va akāsi ahd-e nāseri bar asāse Nazariye-ye Sarkofski [Gender representation in naseri era painting and photography based on john Szarkowski's theory]. *Motāke'at-e tatiqi-ye Honar*, 11(21), 1-14.
- Kroll, J. P. (2021). *Pāyān-e elāhi yā bašari-ye tārix* [A human end to history?] (Z. Ebrahimi, Trans.). Tehrān, Iran: Pegāh-e Ruz-e Nwo. (Original work published 2010)
- LaPlante, D. A., Nelson, S. E., LaBrie, R. A., & Shaffer, H. J. (2006). Men & women playing games: Gender and the gambling preferences of Iowa gambling treatment program participants. *Journal of Gambling Studies*, 22, 65-80.
- Mousavi, S. H., Abbasi, H., Mohammadi, M., Nejadbakhsh, A. (2006). Pažuheš-e mardomšenāxti darbāre-ye Varzājang [Anthropological research on Varzajang in Gilan culture], *Journal of Social Studies*, 1(2), 164-181.

- Mousavi, S., Abbasi, H., Nejadbaksh, A., Rafi, H. (2007). *Namāyeshā va bāzihā-ye sonati Gilān* [Gilan traditional plays and games]. Rašt, Iran: Farhang Iliyā.
- Olearius, A. (1990). *Safarnāme-ye Olearius* [Olearius's travelogue] (H. Kordbcheh Trans.). Tehrān, Iran: Ketāb Barāye Hame.
- Pink, S. (1996). *Women in the 'world of bullfighting': gender identity and social change in Andalusia* (Unpublished doctoral dissertation). University of Kent (United Kingdom).
- Polak, J. E. (1982). *Safarnāme-ye Polak* [Polak's travelogue: Iran and Iranians] (K. Jahandari, Trans.). Tehrān, Iran: Kharazmi. (Original work published 1865)
- Rabino, H. L. (1962). *Varzešha-ye bastāni dar Gilān* [Ancient sports in Gilan] (A. Malekzadeh, Trans.). Rašt, Iran: Sāyebān. (Original work published 1913)
- Rafei. Sh., Fathi, S., Shiri. T. (2020). Barresi zaminehā-ye kārāfarini az didgah-e zanān-e kārāfarin-e ostāne Gilān [Investigating the fields of entrepreneurship development from the perspective of women entrepreneurs in Gilan province]. *Journal of Iranian Social Development Studies*, 12(2), 117-129.
- Ramzanalipour, Z. (2007). Ādāb va rosum-e berenjkāri dar Gilān [Rice farming customs and traditions in Gilan]. *Najvā-ye Farhang*, 8 & 9, 75-82.
- Samim, R. (2019). Movajehāt-e nasli va sobāt-e siyāsi dar Irān-e mo'āser [Generational confrontations and political stability in contemporary Iran] (1st ed.). Tehrān, Iran: Strategic Studies Research Institute.
- Smith, D. W. (2017). Padidāršenasi-ye Husserl [Husserl] (G. A. Jamali Trans.). Tehrān, Iran: Naqš-e Jahān. (Original work published 2013)
- Solati, H., Bahrani, M., Mortaazvi, S. KH. (2023). Barresi padidāršenāsi-e tatavor-e monāsebāt-e mian-e naslha dar padide-ye Varzājang [A Phenomenological Study of the Evolution of Relations between Generations in the Varzajang]. *Journal of Contemporary Sociological Research*, 12(22), 285-312.
- Tong, R. (2008). *Darāmadi jāme' bar Nazariyehā-ye femenisi* [Feminist thought: a comprehensive introduction] (M. NajmIraqi, Trans.). Tehrān, Iran: Našr-e Ney. (Original work published 1989)
- Wills, C. J. (2007). Irān dar yek qarn [*Iran in a century ago*] (G. Karagozlu Trans.). Tehrān, Iran: Eqbāl. (Original work published 1891)

مقاله پژوهشی

بررسی پدیدارشناختی جنسیت در میانه سنت فرهنگی و رزاجنگ

حسین صولتی^۱، مرتضی بحرانی^{۲*}، سیدخدایار مرتضوی^۳

دریافت: ۱۴۰۳/۰۲/۰۵؛ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۷/۱۴

چکیده

مردم بومی شمال، سامان‌دهی نبرد خونین دو گاونر را و رزاجنگ می‌نامند و تحت عناوینی مثل پاسداشت بازی محلی، سنت، حفظ فرهنگ و صیانت از هویت بر تداوم آن اصرار دارند. طی چند سده اخیر این فرهنگ نامتعارف با دگرگونی ساختارهای اجتماعی، دچار تغییرات شگرف شد اما هسته اصلی آن یعنی «جنگیدن دو گاونر» همچنان باقی مانده است. برخی از محققان دانشگاهی نیز در حمایت از ابعاد اقتصادی، بر توسعه آن به منظور جذب سود و عواید مالی برای میزبان، جاذبه گردشگری و توریسم و انسجام اجتماعی تأکید می‌نمایند. هرچند از گذشته تاکنون در ایران بسیاری از سیاحان و تاریخ‌نگاران، این پدیده را یک بازی نامیده‌اند اما آرمان حضور خرد در زندگی فردی و اجتماعی، ما را بر آن می‌دارد، بازی‌ای را زیبا تلقی کنیم که در کارکردهای خود، هماهنگ با زندگی باشند. این نمایش که جنسی از تأمین معاش نامتعارف را در خود دارد نیمی از کنشگران خود (زنان) را انکار می‌کند. قصد ما از پرداختن به این موضوع، نه تلاش برای وارد کردن زنان به این کارزار، بلکه آسیب‌شناسی انتقادی آن می‌باشد. از این‌رو، پرسش محوری این است که فقدان حضور زنان در این مراسم گویای چه نوع مناسباتی است؟ بنابراین، با زیست‌تجربی میان کنشگران موصوف و اتخاذ استراتژی‌ی موستاکاس در پدیدارشناسی به مثابه روش، سعی نمود برای پرسش‌های فوق پاسخی درخور بیابد؛ نتیجه کار این شد که پدیده و رزاجنگ در استمرار سنت فرهنگی گذشته و در امتداد برجسته‌سازی سنت‌های جاری در جامعه، به‌رغم تحولاتی که داشته، به آستانه یک بازی اجتماعی انسجام‌ساز نزدیک نشده است.

کلیدواژه‌ها: بازی محلی، سیانت از هویت، جنسیت، پدیدارشناسی، آسیب اجتماعی

۱. دکتری جامعه‌شناسی سیاسی، گروه علوم سیاسی واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

st_h_solati@azad.ac.ir

۲. دانشیار گروه علوم سیاسی، موسسه مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تهران، ایران

Bahrani@iscs.ac.ir

* نویسنده مسئول

۳. استادیار گروه علوم سیاسی واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

Kh-mortazavi@azad.ac.ir

۱. مقدمه و بیان مسئله

دو واژه «ورزا» و «جنگ» به سامان‌دهی نبرد دو گاو نر اشاره می‌شود. در این نمایش، دو گاو نر که به این منظور تربیت شده‌اند به‌جان هم انداخته می‌شوند؛ گویی در آغاز، این پدیده، نمایشی در میانه جشن‌های شاهانه بوده که اندک‌اندک به یک مسابقه مستقل بدل شده و هم‌اکنون تنها هم‌نشین قمار است (صولتی، بحرانی، و مرتضوی، ۱۴۰۲، ۲۸۵). در مجموع، «ورزاجنگ» از فرهنگی حکایت دارد که در آن با ممنوعیت تاریخی حضور زن، زمینه‌های آزادی را از او دریغ می‌دارد.

کلیت جهان زندگی روزانه بخشی از مردم شمال ایران در نسل‌های مختلف، چنان سرشار از نگره‌های طبیعی به این پدیده است که به گسترش این مراسم با عنوان پاسداشت بازی محلی، دفاع از سنت، هویت و... اصرار دارند؛ تاکنون ورزاجنگ مورد پژوهش انتقادی قرار نگرفته است. با توجه به معیارهای یک زندگی انسانی و همچنین با انتخاب یک زیست‌تجربی در میان گروه موصوف، تمایزهای جنسیتی میان حامیان این گروه اجتماعی، می‌توان از زوایای مختلف این پدیده را نقد نمود. بنابراین، پرسش‌های محوری عبارت‌اند از این که زنان حاضر در این صحنه، چه چیزی را تجربه می‌کنند؟ یا با نگاهی سلبی، فقدان حضور زنان، چه چیزی را بر ما پدیدار می‌کند؟ به‌طور مشخص، روابط اجتماعی زنان و مردان در این جا چه چیزی را پدیدار می‌کند؟

یکی از ویژگی‌های زندگی خردمندان این است که زندگی انسانی می‌بایست حاوی کمترین نمود ناهنجاری و شرارت، یعنی اموری از قبیل خشونت، تبعیض، بهره‌کشی، تقدیرگرایی باشد (بحرانی، ۱۳۹۹، ۱۰۸). از این رو، در نظر داریم پرده از ابهامی برداریم که کمتر از آن سخن به میان آورده می‌شود؛ چراکه سلطه فرهنگی نیروهای سنتی شهرهای شمالی کشور، از این مراسم حمایت و به شکل پنهانی، آن را توسعه می‌دهند. بنابراین به‌منظور یافتن معیاری خردمندانه برای پیشرفت یا ضرورت تداوم یک بازی (و اینکه آن بازی هماهنگ با زندگی باشد)، با چشم‌انداز تفاوت‌های مناسبی میان زن و مرد در «ورزاجنگ»، مسئله جنسیت را به مثابه برشی از درون مسئله پیشرفت انسانی برجسته می‌نماییم.

جنسیت^۱ در تمایز با جنس^۲ و میل جنسی^۳ معنا یافته است (گرت، ۱۳۸۰، ۹؛ تانگ^۴، ۱۳۸۷، ۱۱). جنسیت در این پژوهش ناظر به آشکار بودن قراردادهای اجتماعی حول تمایز زن و مرد در نگاه به ورزش‌هاست که در فرایندهای اجتماعی و سیاسی طی نسل‌های مختلف ساخته شده‌اند. در همین راستا، این مقاله به پدیدارگری تجارب مشترک زنان و نگرش طبیعی حول ورزش‌ها در رشت می‌پردازد. در مجموع، پدیدارشناسانه از موقعیت واقعی زنان در میانه ورزش‌ها (در قامت‌های تماشاگر، طرفدار، مشارکت‌کننده و...) خواهیم نگاشت.

۲. پیشینه پژوهش

اصلاح‌عربانی (۱۳۷۴) در «کتاب گیلان»، در دو بخش فرهنگ عامه و جاذبه جهانگردی و گردشگری از این پدیده به‌عنوان یک «جاذبه فرهنگی» یاد می‌کند.

موسوی، عباسی، محمدی و نژادبخش (۱۳۸۵) در مقاله «پژوهش مردم‌شناختی درباره ورزش‌ها در فرهنگ گیلان» با اشاره به ضرورت ثبت و ضبط نمایش‌ها و بازی‌های بومی، بر این باورند که این پدیده به‌رغم دگرگونی‌هایش، مربوط به سنت فرهنگی گیلان است و از آنجایی که نمایش‌های سنتی محصول ادارک مردمان ساکن هر منطقه است، این پدیده نیز رابطه تنگاتنگ با شیوه‌های زندگی، رفتار و مناسبات فرهنگی گیلانی دارد. آن‌ها در پژوهشی دیگر (۱۳۸۶) با عنوان «نمایش‌ها و بازی‌های سنتی گیلان» با هدف شناسایی بازی و نمایش‌های بومی با روش‌های میدانی در پی پدیدار نمودن فرهنگ در پستو پنهان‌شده عناصر گیلانی می‌باشند.

غلامی (۱۳۹۰) در کتاب «بازی‌های محلی گیلان»، نیز بسان پژوهش‌های پیشین بدون اشاره به موقعیت «زنان» در موقعیت ورزش‌ها، ضمن مخالفت با منع قانونی

1. Gender
2. Sex
3. Sexuality
4. Rong Tong

ورزاجنگ، می‌نویسد «میدان جنگ در ورزاجنگ مثل میدان گاو‌بازی در اسپانیا محصور نیست که خطر مرگ، حیوان را تهدید نماید». بدین ترتیب باور دارد که ممنوعیت فعلی، لذت تماشای این بازی را از افراد بسیاری گرفته و موجب افزایش قمار حول این بازی شده است.

جمالی (۱۴۰۱) در پایان‌نامه‌ی خود تحت‌عنوان «مطالعه‌ی مردم‌شناختی ورزاجنگ: مطالعه موردی شهرستان خمام» طی مصاحبه با ۳۰ نفر از ساکنان شهر خمام به چرایی برخورد نیروی انتظامی با ورزاجنگ و کارکردهای چندگانه ورزاجنگ در امتداد فرهنگ محلی، همبستگی اجتماعی، بازده اقتصادی، بسترهای تفریحی و گردشگری می‌پردازد. احمدی، حاجی‌نژاد و یاسوری (۱۴۰۲) در مقاله «اثرات و پیامدهای قمار و شرط‌بندی بر اقتصاد خانوارهای روستایی» به‌رغم اشاره به شرارت‌ها و پیامدهای این پدیده، بسان پژوهش‌های گذشته راهکارهایی برای برگزاری آن ارائه می‌دهند که بدون توجه به تبعیض‌های «جنسیتی»، اسپانیا را نمونه‌ای ایدئال معرفی می‌کنند!

از میان پژوهش‌های غربی، پژوهش پینک^۱ (۱۹۹۶) با عنوان «زنان در دنیای گاو‌بازی» تاحدی به آستانه دغدغه ما در این پژوهش نزدیک می‌شود. پینک به‌رغم غیربومی بودن در اسپانیا، از پذیرش خود به‌عنوان یک دانشجوی، واگذاری فضای مطالعاتی، حضور در موزه و مدرسه گاو‌بازی، دعوت به رویدادهای اجتماعی و معرفی به شخصیت‌های گاو‌باز و زن در اسپانیا، به نیکی یاد می‌کند و طی ده فصل رساله دکتری‌اش را حول نظریه‌پردازی گاو‌بازان زن، جنسیت و همسرگزینی، جنسیت و هویت، جنسیت و سنت در کوردوبا، کلیشه‌های جنسیتی در جهان گاو‌بازی، زنان در دنیای گاو‌بازی، زندگی یک گاو‌باز زن، گاو‌بازان زن و ساخت تاریخ، فیزیولوژی زنان گاو‌باز، زنان گاو‌باز و رسانه، نظم می‌دهد. این درحالی است که همه این موقعیت‌ها برای پژوهشگران این سطور منتفی بوده است؛ چرا که در موقعیت مورد مطالعه، زنان در حاشیه پدیده ورزاجنگ حضور دارند و سخن از زنان گاو‌باز معنای چندانی ندارد.

بنابراین، ما با پیش چشم داشتن همان موضوعات اما در موقعیت جدید، مفهوم جنسیت را به منظور پدیدار نمودن نقدها و همچنین غنای کران‌های گوناگون پدیده ورزش‌جنگ مدنظر داریم.

۳. روش‌شناسی

سفر به سرزمین پدیدارشناسی با مشاهده جهان اطراف یعنی جهان زندگی روزمره آغاز می‌شود (اسمیت^۱، ۱۳۹۶، ۲۰۷). در پدیدارشناسی به‌جای سخن‌گفتن از متغیرها، پژوهشگر با نگرشی طبیعی شروع می‌کند که مردم عادی از طریق آن در زیست‌جهان مشارکت می‌کنند. در نتیجه، به‌جای آزمودن متغیر، به اکتشاف سنخ‌بندی‌های رسوب‌یافته در سطح زیرین آگاهی انسان می‌پردازد. در همین راستا، این پژوهش رویکرد پدیدارشناسی را برگزیده است و از میان انواع روش‌های کاربردی پدیدارشناسی، تیتچن و هابسن^۲ از دو رهیافت مستقیم (پژوهشگر بیرون از پژوهش) و رهیافت غیرمستقیم (پژوهشگر داخل متن پژوهش)، سخن گفته‌اند (نقل در: ایمان، ۱۳۹۷، ۱۳). براین اساس، تلاش شده است با حضور در میدان‌های ورزش‌جنگ و در گفت‌وگو با حاضران و نیز کسانی که پشت صحنه ایفای نقش می‌کنند یک پژوهش برآمده از یک رهیافت مستقیم ارائه شود. زندگی با طرفداران ورزش‌جنگ، تنها همراه‌شدن در میدان‌ها یا حضور در ضیافت‌های آن‌ها نیست؛ به گفته یکی از کنشگران، «زمانی مثل ما می‌شوی که مثل ما عاشق و پرورش‌دهنده ورزش باشی و برای شرکت در هر جنگ هیجانی مثل ما داشته باشی و شرط‌بندی کنی». این حد از مشارکت در پژوهش ممکن نبود اما در مصاحبه‌ها و جمع‌آوری داده، تلاش شد گفت‌وگو، جای خالی مشاهده را پر کند. مصاحبه‌ها چارچوب‌بندی نگردید تا گفت‌وگو در کمال آرامش صورت پذیرد. جامعه پژوهش ما مربوط به گروهی است که به ورزش‌جنگ می‌پردازند و معطوف به زنانی

1. David Woodruff Smith
2. Titchen & Hobson

است که با این پدیده، درگیر هستند. سؤالاتی که نقطه آغازین همکلامی را شکل داد شامل: (۱) خاطرات و تجربه‌های زنان از ورزاجنگ؛ (۲) موقعیت یا زمینه‌های موثر بر تجربه زنان؛ (۳) زن در این موقعیت چگونه دیده می‌شود؟

به باور هابرماس^۱ «کسی که در نقش سوم شخص به مشاهده چیزی در جهان می‌پردازد، یا گزاره‌ای را درباره چیزی در جهان بر زبان می‌آورد، ایستاری عینی را پذیرفته است. اما کسی که در یک ارتباط شرکت می‌کند و در نقش اول شخص (من) با شخص دوم (کسی که به نوبه خود، من را دوم شخص می‌یابد) وارد ارتباط بین‌الذهانی می‌شود، نگرشی غیرعینی، یا چنان که اکنون می‌گوییم، ایستاری کنشگرانه را برگزیده است» (هابرماس، ۱۳۹۹، ۱۳۸). روش پژوهش ما در اجرای این مطالعه ایستاری کنشگرانه بوده است. به منظور اجرای بهینه این ایستار کیفی، از «گروه‌کانونی» و نمونه‌برداری گلوله‌برفی هم بهره گرفتیم. از گروه‌کانونی بهره گرفتیم چون آن را برای فراهم نمودن یک محیط ایمن (از نظر ذهنی)، غیرتهدیدکننده (از نظر عینی) و به منظور دستیابی به ادراکات شرکت‌کنندگان (بین‌الذهانی)، کارآمد یافتیم.

۴. یافته‌ها

۴-۱. ورزاجنگ در تجربه پژوهشگر؛ رهیافت مستقیم

فرهنگ، در مقام یکی از متغیرهایی که زندگی را سمت‌وسو می‌دهد، خود را در نمادهایی بروز می‌دهد که توجه تبیینی آن‌ها، نیازمند بررسی پدیدارشناسانه است. در نخستین مصاحبه، با یکی از ساکنان روستای «گاوکول» به معنی «شانه گاو»، مردی از یک بازی با دو چوب به شکل حرف «Y» انگلیسی سخن به میان آورد که بازنمایی ورزاجنگ توسط برادرزاده و خواهرزاده‌هایش (اعم از دختر و پسر) بود. هرچند این بازی را قبلاً در کوچه‌باغ‌های گیلان دیده بودیم اما تفکیک جنسیتی نهفته در روایت مرد گالش، می‌توانست بزنگاهی برای پرداختن به مفهوم «زن» باشد.

در بازی مدنظر که مردم محلی، چوب‌های آن را «دوخالِ چو» می‌نامند و نقش گاونر را در این سرگرمی دارد، پسرها به شکل شمشیربازی در جدالی نمادین آن چوب‌ها را به سوی هم می‌گیرند. این چوب‌ها یا پیکانِ دوسر که نمادی از شاخ‌های گاونر یا «ورزا» است، چنان به سوی هم نشانه گرفته می‌شود تا یکی از چوب‌ها، شکسته و بازنده را آشکار نماید. در شکلی دیگر، دخترها به گردن دوخالِ چو (یا گاو مادهٔ نمادین‌شان) نخ‌ی وصل می‌کردند و گاو را به چرا می‌بَرند؛ آن را می‌دوشیدند. در آن گفت‌وگو دریافتیم که تعدادی از این گاوهای نمادین (چوب‌های «Y» شکل) در گوشه‌ای از خانه انبار شده تا به هنگام حضور مجدد کودکان، مورد استفاده واقع شود.

پیامد آن تجربه این بود که پس آن ورزش‌جنگ، شبیه پیش از آن نبود. بدین ترتیب با تفکیک بازی میان دو جنس مختلف، بازی از روندِ پیشین خود جدا می‌شد و ابزار تفریح بچه‌ها به فرایندی برای تفکیک جنسیت بدل می‌شد. به عبارتی، همانطور که گرت گفته «دختر یاد می‌گیرد دختر است، و از دختر انتظار می‌رود رفتاری متفاوت از پسرها داشته باشد» (گرت، ۱۳۸۰، ۳۸). برای تصریح این سخن، لازم است یکی دیگر از مواجهه‌های تأمل‌برانگیز پژوهشگران با طرفداران ورزش‌جنگ در گروه‌های کانونی، به هنگام سؤال پیرامون «چرایی عدم حضور زنان در ورزش‌جنگ»، تشریح گردد. این پرسش با چنان تمسخری همراه شد که مجال ادامهٔ گفت‌وگو و مصاحبه منتفی شد. تا مدت‌ها این سؤال، بستر استهزا و ریشخند عده‌ای را فراهم نمود. این تمسخر و لودگی تعداد زیادی از طرفداران ورزش‌جنگ، مانع حضور زنان و حتی دخترانی است که در خانوادهٔ طرفدار ورزش‌جنگ بزرگ شده‌اند. بنابراین، بسیاری از زنان طرفدار ورزش‌جنگ ضمن باور به اینکه «ورزش‌جنگ مردانه است»، امکان ابراز علاقه به این نمایش را نمی‌یابند. صحنهٔ اجتماعی بازی، از پیش به گونه‌ای تعریف و تعیین می‌شود که فقط یک جنسیت می‌تواند در آن حضور داشته باشد؛ وضعیتی که حتی در یک جنگ واقعی نیز با چالش‌های زیادی مواجه است. به تعبیر دیگر، زنان در جنگ واقعی امکان حضور دارند در حالی که در ورزش‌جنگ، به مثابه نمادی از مناسبات اجتماعی، از اساس حضور زن به سخره گرفته می‌شود.

۲-۴. ورزاجنگ در تجربه پژوهشگر؛ رهیافت غیرمستقیم

غروب یک روز پاییزی، و قبل از نبرد «میدان‌گش» در شهر «سنگر»، دیدن مادر خانواده‌ای که یک طرف این جنگ بودند و با پرورش گاو جنگی، هزینه زندگی‌شان را تأمین می‌کردند، جنبه‌هایی از موقعیت زن در آن جدال را آشکار کرد. روز موعود و پیش از آغاز نبرد، زنان خانواده، برای طرفداران گاونرشان، ضیافت نهار ترتیب دادند و برای ورزای برادر، پدر و... اسفند دود می‌کردند.

از میان همه رخدادهای آن روز، درخواست دختر خانواده و تعدادی از زنان حاضر در ضیافت نهار، متناسب با سؤال این پژوهش، تأمل برانگیز بود. آن‌ها خواهان تماشای آنلاین فیلم جنگیدن گاوشان از طریق واتس‌آپ بودند. پس از حضور در میدان سبز راه آهن سنگر برای تماشای ورزاجنگ، کانون توجه ما تقاضای بانوان برای حضور، یا اشتراک زنده فیلم آن جدال بود. زنان بسیاری از تمنای تماشای ورزاجنگ سخن می‌گفتند. در موقعیت مورد مطالعه، اضطراب و نگرانی را می‌شد از چشمان منتظر بانوان حدس زد ولی برای اطمینان، این پرسش پیش نهاده شد که آیا خود آن‌ها از باخت می‌ترسند و یا می‌خواهند فرایند باخت همسر، برادر یا شوهرشان را دریابند؟ نگران باخت گاو هستند یا نگران نگرانی‌های مردان خانواده؟ پاسخ‌ها در کمال تعجب مشابه بود و کمتر معطوف به باخت گاونر بود.

پیش فرض ما این بود که دلیل تقاضای تماشای مستقیم ورزاجنگ توسط زنان، قمار است؛ اما در گفت‌وگو با چند نفر، پاسخ‌های مشابه آنان حول خواست‌شان برای خوشحالی همسر، برادر و یا پدرشان بود و کمتر مثل مردها، دست‌آویزی مثل سنت، فرهنگ و حتی تفریح را بیان می‌کردند. بدین ترتیب، بیش از سیاحان و پژوهشگران پیشین به پس‌زمینه جنسیت‌زده این بازی توجه نمودیم.

در مجموع، زنان حتی جرأت حضور در میدان را ندارند و هر سؤالی پیرامون زنان از مردان میدان جنگ، به عدم وجود زیرساخت معطوف می‌شود. در حالی که دلیل عدم حضور زنان در میدان جنگ را به راحتی می‌توان حول واژگان مردانه «غیرت و تعصب» درک کرد.

۳-۴. افقی سازی تجربه کنشگران از گذشته تاکنون

همه داده‌های ذیل، لزوماً مستخرج از مصاحبه گروه‌کانونی نیست؛ چراکه برعکس مردان، زنان این حوزه در قهوه‌خانه‌ها حاضر نمی‌شوند. باین‌همه، واکاوی ذهنیت مردان در مکان و زمان‌های خاص (مثل میدان ورزش‌جنگ، قهوه‌خانه، زندگی با کنشگران ورزش‌جنگ و...) به‌خوبی از لابه‌لای لایه‌های رسوب‌شده معرفتی‌شان پیرامون زنان پدیدار می‌شود. بدین ترتیب با تکیه بر استراتژی موستاکاس^۱ (نقل در: ایمان، ۱۳۹۷، ص. ۲۷) به افقی سازی تجربه کنشگران می‌پردازیم. بر همین اساس، ما به‌دنبال تجربه‌های زن (براساس خاطرات سیاحان، تجربه خودشان، و مجموعه انتظارات کنونی‌شان) در موقعیت ورزش‌جنگ از گذشته تاکنون بودیم. بنابراین، تجربه سیاحان (از دوره صفویه تاکنون) را از لابه‌لای سفرنامه‌های فیگوتروآ و اولتاریوس، شاردن، فرانکلین، خودزکو، پولاک، گوینو، ویلز، رایینو، کازاما^۲، در اعصار گذشته بیرون کشیده و در تحلیل برجسته می‌نماییم. البته آگاهیم که قصد سیاحان از قرارگیری در موقعیت ورزش‌جنگ و توصیف زن در میانه این پدیده، بسیار متفاوت از قصد کنشگران ورزش‌جنگ در این عرصه است اما از همین متون گذشته می‌توان داده‌هایی برای پدیداری قصد طرفداران ورزش‌جنگ در نسل‌های پیشین دریافت. در مجموع، داده‌های سیاحان در حین تحلیل اما تجربه کنشگران بشرح ذیل بیان می‌شود:

جدول ۱. تجربه‌های کنشگران، نسبت میان ورزش‌جنگ و جنسیت

۱. امروزه برخی از زنان به شنیدن از ورزش‌جنگ اکتفا می‌کنند چون به‌زعم‌شان «جرت نزدیک شدن نداریم».
۲. در یکی از کانال‌های ورزش‌جنگ با بیش از ۵ هزار عضو، حتی یک زن به‌صورت مجازی حضور ندارد.
۳. فضای مجازی فرصتی برای حضور زنان در ورزش‌جنگ را فراهم نموده؛ اما گروه‌هایی بدون مردان!
۴. برخی از زنان مخالف ورزش‌جنگ، می‌گویند مخالف چون همسرم با گاو بیش از من قدم می‌زند!
۵. محل اصلی گفت‌وگو درباره ورزش‌جنگ قهوه‌خانه است که هیچگاه زنان در آنجا حضور نمی‌یابند.

1. C. E. Moustakas

2. G. S. Figueroa, A. Olearius, J. Chardin, W. Fancklin, A. B. Chodźko, J. E. Polak, J. A. Gobineau, C. J. Wills, H. L. Rabino, A. Kasama

۶. از گذشته داشتن ورزش برای زنان روستایی به مثابه یک کالای سرمایه‌ای (همانند طلا) بوده است.
۷. فشارهای اجتماعی پیرامون «ضرورت حفظ شأن» مانع بزرگی برای حضور زنان در ورزش‌هاست.
۸. امروزه مردان مانعی برای حضور زنان در ورزش‌هاست به علت وجود ناسزا و فحش هستند.
۹. اغلب در روستاها مردان پرورش‌دهنده گاو و زنان پرورش‌دهنده گاو ماده هستند.
۱۰. فضای گفت‌وگوی خصوصی زنان پیرامون ورزش‌هاست، تابعی از نقل قول مردان است.
۱۱. به‌زعم برخی از بومیان گیلانی، «ورزش‌هاست یعنی پول»، زن که پول ندارد!
۱۲. زنان بیش از مردان از آزدن حیوان در ورزش‌هاست، ناراحت می‌شوند.
۱۳. نگرانی زنان در ورزش‌هاست تابعی از مناسبات مالی مردان است.
۱۴. ورزش‌هاست، مردانگی می‌خواهد نه زن! (سوسول‌بازی نیست).
۱۵. ورزش‌هاست یعنی شرط‌بندی؛ زنان علاقه کمتری به قمار دارند.
۱۶. مردان شرم دارند بگویند زنان‌شان ورزش‌هاست را دوست دارند.
۱۷. به باور اکثر مردان، زن ورزش‌هاست را نمی‌فهمد.
۱۸. مردان باور دارند که زنان ترسو هستند.

مستند «ورزش‌هاست» که گاه با عنوان فرعی «قصه سفید» به کارگردانی مهناز صبور شناخته می‌شود روایت‌گر زندگی نوجوانی است که پدرش دارایی خود را در قمار از دست داده اما بازم سوهای قهرمانی در ورزش‌هاست را دارد. کارگردان که با زیست‌تجربی، اقدام به ساخت چنین سوژه‌ای نموده در مصاحبه‌ای با سایت هنرمندنیوز در آذر ۱۳۹۷ می‌گوید: «تحقیقات من در مورد جنگ گاوها در شمال نشان داد که برخلاف تصور همه که این جنگ را مسئله‌ای خشن نسبت به حیوانات می‌دانند مسئله تنها به خشونت برنمی‌گردد بلکه این مراسم یک سنت آباو اجدادی است... نکته مهم اینجاست که این موضوع در صورتی می‌توانست به توریسم منطقه کمک کند که یک کار قانونی باشد اما متأسفانه در حواشی این مسابقه این روزها شرط‌بندی انجام می‌شود... من به همراه عوامل و همسر به محوطه‌ای می‌رفتیم که سه هزار مرد در آنجا حضور داشتند و همه برای دیدن ورزش‌هاست در این منطقه جمع شده بودند اما وقتی من را به‌عنوان یک خانم در آن جمع می‌دیدند بسیار به من احترام می‌گذاشتند و نه کسی به سراغ ما و گروه‌مان آمد و نه حرف خاصی زده شد... شاید بتوانم بگویم من اولین زنی هستم که برای تصویربرداری این مستند در میدان ورزش‌هاست حضور پیدا کردم چون محیط آنجا کاملاً مردانه است و اصولاً زنان در آنجا حضور پیدا نمی‌کنند...». این فقره به دلیل نگاه یک کارگردان زن که

نسبت میان ورزش‌جنگ و جنسیت را طرح نموده، بیان گردیده است. در گزارش این کارگردان جایگاه «کارگردانی» در حین گزارش فراموش شده است. چرا که زن به واسطه «کارگردان» بودنش توانسته در این مراسم حضور پیدا کند نه به واسطه «زن بودن». هرچند همین حد از حضور زنان، با چالش مواجه است (به این موضوع دوباره باز خواهیم گشت).

فراتر از تجربهٔ زنانۀ فوق، نارضایتی مردان از حضور زنان مستندساز را می‌توان مربوط به نشر بی‌هنگام تصاویر و شناسایی زمین‌های بازی و برچیده شدن آن‌ها توسط پلیس دانست. بنابراین، احترام به جنسیت زن در چارچوب بررسی مولفه‌های بومی بودن زنان، عدم وابستگی به نهاد امنیت عمومی و... حاصل می‌شود. در غیر این صورت با حضور در گروه‌های کانونی، ظاهری بودن احترام به زنان مستندساز را براحتی می‌توان کشف نمود.

۴-۴. تحلیل جنسیتی

مطالعهٔ پدیدارشناسانه موقعیت‌های مواجهه، مطالعه‌ای است که در آن می‌خواهیم نسبتی برقرار کنیم میان قصد کنشگرانی که در یک موقعیت مشخص کنش می‌کنند. چنین مطالعه‌ای می‌بایست یک مطالعه تاریخی باشد در این معنا مطالعهٔ موقعیت‌ها، مطالعهٔ تلاقی تجربه‌های تاریخی است (صمیم، ۱۳۹۹، ۳۳-۳۵) که تا پیش از آن، هیچ‌گاه پدیدار نشده بود.

۴-۴-۱. حضور زن در ورزش‌جنگ

در مواجهات نسلی آنچه در نخستین بزنگاه اهمیت دارد نقطهٔ آغاز مخاطره‌آمیز شدن یک تجربه است (صمیم، ۱۳۹۹، ۹۳)؛ براین اساس، و برای پاسخ به سؤالات پژوهش باید دریابیم، آیا جایگاه زن در سیر تاریخ ورزش‌جنگ با تغییر مواجهه شده است؟

روایت سیاحان بیانگر حضور غیرمستمر زنان، در ورزش‌جنگ بود اما این حضور به مفهوم تجلی «زن مستقل» قلمداد نبود و زن به واسطهٔ وابستگی به شاه (مرد صاحب قدرت)، جایگاهی برای نظاره‌گری می‌یافت. در نتیجه، زن در تالاری مخصوص تماشای

نمایش، ظهور می‌یافته است. به‌عنوان مثال می‌توان به روایت فیگوتروآ (۱۳۶۳، ۲۱۳) پیرامون حضور زنان سوگلی شاه در نمایش ورزاجنگ اشاره نمود. هرچند فیگوتروآ (۱۳۶۳، ۲۴۴) در جایی دیگر از «هواخواهان گاو پیروز اعم از زن و مرد» یاد می‌کند؛ او می‌نویسد زن‌ها در این جدال شرکت می‌کنند اما از میدان مسابقه دورند (فیگوتروآ، ۱۳۶۳، ۲۴۲). اولناریوس نیز می‌نویسد: «زنان از بالای بام‌های خانه‌های مجاور با کنجکاوای زیاد ضیافت ما را تماشا می‌کردند» (اولناریوس، ۱۳۶۹، ۵۸۲) و یا پولاک می‌نویسد: «بر بام‌های مسطح خانه‌هایی که بر میدان محیط‌اند سرهای زنان مستوره... به چشم می‌خورد» (پولاک، ۱۳۶۱، ۲۶۱). به تعبیر ساده‌تر، این حضور هرگز به‌مثابه یک کنشگر نبوده است. مثال‌هایی دیگر از همین جنس می‌توان از حضور غیرمستمر زنان در ورزاجنگ به روایت فرانکلین (۱۳۵۸، ۴۳) و ویلز (۱۳۶۸، ۹۲-۹۳) بیان نمود. در مجموع حضور زن در عرصه عمومی به شدت تابع مرد بود تا جایی که گوینو (۱۳۸۳، ص. ۳۱۲) می‌نویسد: «زنان ایران به شدت در اندرون زندانی هستند» و یا پولاک (۱۳۶۱، ۲۳۶) روایت می‌کند که «ایرانیان، ملکه در شطرنج را وزیر می‌نامند. زیرا ملکه، هرگز نمی‌تواند در انظار عمومی ظاهر شود».

روایت‌های رابینو (۱۳۴۱، ۱۴-۱۵) بین سال‌های ۱۲۸۴ تا ۱۲۹۰ ه.ش که مصادف با گسست ورزاجنگ از شاهان است بیانگر نمایش این پدیده در حیات وسیع خانه‌های روستایی و خانواده‌های گسترده گیلانی و در جشن‌های عروسی می‌باشد؛ بنابراین، با آمدن ورزاجنگ به خانه خانواده‌های گسترده در دوره‌ای از تاریخ، حضور زنان به‌عنوان تماشاگر سهل‌تر شد. البته همین حضور ساده را تا حدی می‌توان مربوط به برتری معنوی زن گیلانی در محیط خانه نسبت به همسرش قلمداد نمود (خودزکو، ۱۳۵۴، ۷۳)؛ هرچند این برتری مورد اشاره خودزکو، تنها در اندرونی معنا داشت. به تعبیر ساده‌تر، با رشد جمعیت (دگردیسی ساختار خانواده گیلانی از گسترده به هسته‌ای) و همچنین پرت شدن ورزاجنگ از درون به بیرون خانه‌های روستایی، زنان نیز که حضورشان مربوط به اندرونی بود از نمایش ورزاجنگ طرد شدند.

به عبارت دیگر، در ورزش جنگ همان مناسبتی برقرار است که در یک خانواده سنتی: به پستو بردن زن. مسئله این پژوهش این نیست که زنان را درگیر این نمایش خشونت بار کند. مسئله این است که وقتی ادعا می شود که در گذر زمان ورزش جنگ از یک مراسم خشن به یک سرگرمی تبدیل شده است، جای زنان در این سرگرمی کجاست؟ عدم حضور زنان نشان می دهد که این مراسم همچنان حامل همان بار سنتی عدم انسجام اجتماعی است. از آنجایی که حضور کنشگران زن در عرصه جدید (بیرون خانه) کم کم در تضاد با ایفای نقش سنتی و گذشته شان «زن به مثابه مادر» قرار می گرفت، شاهد مقاومت نسل های پیشین برای جلوگیری از حضور زنان در ورزش جنگ هستیم. عدم اراده نسل جدید برای جایگزینی یک الگو و بدیل برای نسل گذشته، بیانگر پذیرش مناسبات پیشین و ادامه روندهای طرد حضور زنان است. در ضمن، رویه های پلیسی و ممنوعیت ورزش جنگ در سال های بعد از انقلاب ۱۳۵۷، این مقاومت را تقویت نمود و نسل جدید نیز، تا اندازه ای این گسست زن از ورزش جنگ را پذیرفت.

در پافشاری برای عدم حضور زن در ورزش جنگ، پیوسته موضوعات روانشناختی نیز حضور دارند. از همین رو، بسیاری از کنشگران از بیان ضرورت حضور زن، «شرم» دارند؛ این شرم از حضور زن در یک مراسم عمومی، عدم پذیرش حق و حقوق برای «زن» در موقعیت مورد توصیف را بازنمایی می کند. اندک مقاومت طرفداران ورزش جنگ که متمایل به حضور زن در ورزش جنگ بوده اند، مربوط به مردانی است که فیلم ورزش جنگ را به صورت گوناگون برای دختر، همسر، خواهر خود به اشتراک می گذارند؛ اما همین مردان نیز از ابراز این ارتباط «شرم» دارند.

۲-۴-۴. کار زنان و ورزش جنگ

تردیدی نیست که در تمام تاریخ، زنان در بسیاری از عرصه ها در اقتصاد خانه شرکت داشته اند. اما شغل ها و اشتغالات زن در دنیای جدید دارای تفاوتی کارکردی با دوران سنت است. در دوران جدید شغل برای زن یک حق محسوب می شود. از همین روست که گرت (۱۳۸۰، ص. ۱۳۹) مدعی است که «زن شاغل یک معضل تلقی می شود که

مطابق با نقش طبیعی‌اش رفتار نمی‌کند». در گیلان نیز همیشه زنان هم‌دوش مردان بخش زیادی از اقتصاد زندگی را بردوش کشیده‌اند؛ از شالی‌کاری گرفته تا دامداری، حضور زنان همیشه ضروری بوده است (رمضانعلی‌پور، ۱۳۸۱، ۷۸). با این حال، این نحوه مشارکت هنوز هم ذیل همان مناسبات سنتی و در چارچوب خانه (رفیعی، فتحی، و شیری، ۱۳۹۹، ۱۲۸) معنا داشته است.

برابر زیست‌تجربی و همچنین روایت‌های افقی‌سازی شده در جدول (۱) می‌توان دریافت که اغلب امور مربوط به پرورش گاو‌نر بر دوش مردان می‌باشد و اغلب زنان از چنین کاری منع شده‌اند؛ گویی حیوان نیز در این فضا مستوجب تفکیک جنسیتی است! بنابراین، برحسب «این کار مردانه است»؛ امری رایج در میان جمعیت روستاییان است. هرچند بسیار دیده شده که زنان روستاهای جلگه‌ای گیلان از گذشته تا به امروز، ورزا را به‌مثابه یک کالای سرمایه‌ای نگهداری می‌کنند اما غالباً (نه لزوماً) نگهداری و تیمار، خرید و فروش گاو‌نر بر عهده مردان می‌باشد. قربانی دلیل عدم استقلال زنان روستایی در حوزه مشاغل خانگی را مربوط به فقدان آگاهی این زنان از مراحل قانونی و اداری راه‌اندازی کسب‌وکارهای خانگی و همچنین عدم وجود نهاد غیردولتی توانمند، قلمداد می‌کند (قربانی ۱۳۹۹، ۲۲)؛ اما به نظر می‌رسد این شکل از تقسیم‌کار جنسیتی ناشی از باورهای سنتی مبتنی بر «ناتوان بودن زنان» در برخی از مشاغل است. در همین راستا، نگرش طبیعی که در جامعه روستایی حاکم می‌باشد، این است که کارهای مهم را مردان انجام می‌دهند و زنان نقشی کمک‌کننده را دارند (خانی و چوبچیان، ۱۳۹۱، ۱۴۴). به‌عنوان مثال این تقسیم‌کار جنسیتی در خصوص نگهداری و پرورش سایر حیوانات اهلی کوچکتر (مرغ، اردک، غاز و...) چندان صادق نیست. بدین ترتیب نحوه مواجهه کنشگران ورزاجنگ با پرورش گاو‌نر در روستاها (که آن را مهم‌تر می‌پندارند) بازنمایی فروبستگی فرهنگی حول زنان در نسل‌های مختلف است.

در موقعیتی که توصیف کردیم باور به «ناتوانی زنان و کم‌اهمیت بودن کارشان»، در نظر کنشگران ورزاجنگ یک باور طبیعی است. رویکرد پدیدارشناسی چیزی را به

پرسش می‌گیرد که ظاهرِ واقعیتی پرسش‌ناپذیر را به خود گرفته است (کرول^۱، ۱۴۰۰، ۱۵۴)؛ ثمره نگرش طبیعی به ناتوانی زن در موقعیت ورزش‌جنگ به مثابه یک مراسم «عمومی»، به دیگر حوزه‌های عمومی نیز سرایت می‌کند. آنچنان که کازاما روایت می‌کند: «به زن ایرانی فرصت کار و معاشرت در بیرون را نمی‌دهند و زندگی او در خانه خلاصه می‌شود» (کازاما، ۱۳۸۰، ۱۴۲).

۳-۴-۴. زنان تابعی از مردان در ورزش‌جنگ

تصریح می‌کنیم که قصد ما از این گزاره‌ها، جاسازی زنان در ورزش‌جنگ نیست: صرفاً می‌خواهیم فقدان حضور آنان را آسیب‌شناسی کنیم. یکی از این آسیب‌ها، تابع خواستن زنان در همهٔ وجوه به مثابه مردان است. توصیف تجربیات زنان در ورزش‌جنگ، بیانگر واقعیت‌های اجتماعی ناخوشایند و جنسیت‌زده به‌عنوان نگرش طبیعی می‌باشد. بنابراین در اینجا آشکار می‌شود که عملکرد، تصمیم‌ها و نگرش‌های زنان تابعی از خواست مردان درک می‌شود:

جدول ۲. زنان تابعی از مردان

۱. زنان برای حضور در برخی از گروه‌های فضای مجازی ورزش‌جنگ، نامی مردانه برمی‌گیرند!
۲. تحلیل زنان در خصوص ورزش‌جنگ (به‌علت عدم حضور در جنگ)، نقل قول مردان است!
۳. زنانی که می‌خواهند در قمار ورزش‌جنگ شرکت کنند نتایج بازی را از مردان می‌پرسند.
۴. احساسات زنان در شادی و ناراحتی تابعی از احساس مردان در ورزش‌جنگ است.
۵. نگرانی و اضطراب زنان در ورزش‌جنگ تابعی از مناسبات مالی مردان خانه است.
۶. حضور بسیاری از زنان در ورزش‌جنگ، تابعی از تمایل و خواست مردان است.

روایت فیگوتروآ از موقعیت گاو‌بازی در کاشان بیانگر شادمانی و حسرت زنان، متأثر از رفتار مردان است. او می‌نویسد: «جالب‌تر از همه، سروصدای زن‌ها بود که با آنکه دور از محل مسابقه و پیچیده در چادرهای خود، به‌طور منظم نشسته بودند. آنی از یاری گروه موردعلاقهٔ خویش غافل نبودند» (فیگوتروآ، ۱۳۶۳، ۲۴۳). به‌تعبیر دیگر ورزش‌جنگ در

1. Joe Paul Kroll

سیر تطور میان نسل‌های گوناگون در مواجهه با مسئله زنان همیشه در خدمت مردان بوده است. همانطور که گیل‌مور^۱ بیان می‌کند: «زنان در بازی‌های عمومی که مردانه تصور می‌شود، تبدیل به مهره‌های خانگی می‌شوند» (نقل در: پینک، ۱۹۹۶، ۱۹)؛ در موقعیت ورزش‌جنگ نیز با کلیشه‌های سنتی فراوانی مواجه هستیم که نسل‌های متمادی، آن‌ها را پذیرفته‌اند؛ این در حالی است که با دو سطح متمایز از وابستگی مواجه هستیم:

(۱) زنانی که تابعیت را باور داشته و در چارچوب کلیشه‌های سنتی عمل می‌کنند. مثلاً زنانی که پرورش‌دهنده «ورزا» هستند به‌خاطر آنچه «ضرورت حفظ شأن» می‌نامند؛ به بازی در نقش «زن تماشاگر» اکتفا می‌کنند. در موقعیت ورزش‌جنگ، با تجربیات شاردن در خصوص زنان مواجه نیستیم که می‌نویسد: «بانوان بطور کلی هیچوقت ورزش نمی‌نمایند و مدام یا نشسته‌اند یا در بستر استراحت غنوده‌اند» (شاردن، ۱۳۳۶، ۱۶۶).

(۲) زنانی که تابعیت را باور نداشته اما در چارچوب کلیشه‌های سنتی عمل می‌کنند. مثلاً تعدادی از زنان، به واسطه رابطه در شبکه‌های اجتماعی، توانایی سامان‌دهی ورزش‌جنگ را دارند اما امکان و توان ابراز آن را ندارند. در نتیجه، همچنان در قالب الگوی نسل‌های پیشین، وابستگی خود به مردان برای مشارکت در این پدیده نامتعارف را حفظ می‌کنند. در اینجا نیز مشاهده می‌شود که فقدان حضور زن، به مثابه یک آسیب، چگونه خود را در آسیب بزرگ‌تری بازتولید می‌کند. در همین راستا، مردانی هم که به این تابعیت باور داشته، برای ابراز این مسئله در جمع سایر مردان، به واسطه «شرم، غیرت، مردانگی...» اجتناب می‌ورزند.

در مجموع، هرچند بسیاری از زنان طرفدار ورزش‌جنگ، دلیل عدم حضور در میادین جنگ را مربوط به «عدم امنیت روانی، بکارگیری الفاظ تحقیرآمیز، ناسزا و...» یا خشونت کلامی، درکلامی و ناکلامی آشکار در این پدیده قلمداد می‌کنند؛ اما پاسخی مثل «بعدا جواب پدرم یا برادرم رو چی بدم؟!»، «به من نمی‌گن زنه چقدر

1. David Gilmore

سبک و بی حیا است؟!» و... بیانگر تمایل مردان و زنان به حفظ کلیشه‌های نسل‌های پیشین است.

۴-۴-۴. قمار زنان در ورزش‌جنگ

قمار وسیله‌ای برای تأمین مناسبات مالی این پدیده، در نسل جدید است تا حدی که بسیاری از کنشگران، تمایزی میان ورزش‌جنگ و قمار قائل نیستند! آنچه موجب طرح مبحث قمار، ذیل مسائل زنان گردید، این است که فراتر از اینکه چه علتی برای قمار متصور هستیم، از مجموع نتایجی که برخی از پژوهشگران شرط‌بندی، بدان اشاره می‌کنند بسیاری از آن‌ها مثل طلاق، فحشا، تجاوز و خشونت خانوادگی، به‌طور مستقیم با مسئله زنان مرتبط است (فاطمی‌نیا، پروین، و درویشی‌فرد، ۱۳۹۹؛ هلدزورث، هینگ، و برین، ۲۰۱۲). در همین راستا، روایت‌های غالب مخالفان ورزش‌جنگ تکیه بر تجربه‌هایی پیرامون ازهم‌پاشیدگی مفهوم «خانواده» و آسیب‌هایی می‌باشد که زنان به‌علت عدم استقلال مالی، اولین قربانیان این موضوع هستند. مشاهدات و بررسی سایر پژوهش‌ها بیانگر این است که زنان کمتری به قمار رغبت دارند (لاپلانت، نلسون، لابری و شفر، ۲۰۰۶؛ ابوت و مک‌کنا، ۲۰۰۵). این نیز یکی دیگر از آسیب‌های اجتماعی ورزش‌جنگ است؛ درحالی که یک سوی دعوا دقیقاً به خاطر عواید ناشی از قمار وارد این بازی می‌شود، سوی دیگر به دلیل باختی که متحمل می‌شود دست به اقداماتی می‌زند که زنان قربانی آن اقدامات هستند. پس در اینجا نیز نفس علاقه یا عدم علاقه زن به قمار، موضوع بحث ما نیست: موضوع این است که کارکرد اجتماعی قمار در ورزش‌جنگ ناهنجاری‌هایی را در پی دارد که هیچ کس مسئول آن نیست؛ نه زنی که علاقه به قمار ندارد و نه مردی که علاقمند به قمار است.

اغلب قماربازان با دو استراتژی «فرار از مشکلات» و «راه‌حلی برای مشکلات» وارد بازی قمار می‌شوند (فاطمی‌نیا و همکارانش، ۱۳۹۹، ۶۵). باتکیه بر این دو رویکرد، از

آنجایی که هزینه گاونر به طور مستقیم برعهده زنان نیست، هیچ یک از این دو استراتژی برای قماربازان و کنشگران زن حاضر در ورزش‌جنگ معنا ندارد بلکه زنان اغلب برای نمایش وفاداری خود به خانواده، بر روی گاونر پدر، همسر و... شرط‌بندی می‌کنند. به عبارتی، شرط‌بندی آن‌ها حول ورزش‌جنگ بیش از اینکه یک کنش مستقل باشد؛ تابعی از مردان خانواده است. به تعبیر دیگر، مسئولیت ناهنجاری‌های برآمده از این پدیده بر دوش هر دو جنس است. بارها دیده شده برای شرط‌بندی، زنان اقدام به گری‌خوانی می‌کنند: «تی ورزا گوشت من بوخورم» و در پی نمایش قدرت «خود» به عنوان یک زن مستقل به دیگری هستند. اما زنان به گونه‌ای با قمار در ورزش‌جنگ برخورد می‌کنند که در متابعت از مردان است.

۴-۴-۵. بازنمایی جنسیت و ورزش‌جنگ

منظور از بازنمایی جنسیت، صرف تصویرکردن زن یا مرد به عنوان ابژه‌های واجد جنسیت نیست، بلکه مراد از بازنمایی، به تعبیر هال^۱، بخش مهمی از یک فرایند است که به واسطه آن، معنا تولید و میان اعضای یک فرهنگ مبادله می‌شود. به تعبیر دیگر، مراد از بازنمایی در اینجا این است که چگونه مفهوم جنسیت در بطن فرهنگ عمومی معنادار می‌شود (نقل در: خوبدل و ناظری ۱۴۰۰، ص. ۳) و چگونه باعث رفتارهایی می‌شود که مانع انسجام اجتماعی و تحقق یک زندگی انسانی است. با تکیه بر این مفهوم، نشانه‌ای از جنس زن در واکاوی نقاشی‌ها، دیوارنگاره‌ها و مجسمه‌های قدیمی بجای مانده از ورزش‌جنگ یافت نشد. تنها نشانه‌های حضور زن در این پدیده، پیرامون مرواریدبافی و انواع بافتنی، بازنمایی «زن در پستو» و «زن تماشاگر» می‌باشد که از آن، معناهای جنسیتی فرهنگ گیلانی در موقعیت ورزش‌جنگ، تولید می‌شود.

تفکیک جنسیتی در بازی‌های کودکانه ورزش‌جنگ (روایت اول پژوهشگر)، بیانگر این است که والدین و اجتماع با برچسب‌هایی مثل «این کار مال پسرهاست» از همذات‌پنداری دختران با الگویی که مردانه یا زنانه تلقی می‌شود کلیشه‌هایی را به بچه‌ها

القاء می‌کنند که از امکان همکاری‌های اجتماعی بعدی آنان در سنین بزرگسالی ممانعت می‌کند و ضمن بستن دریچه استقلال و خلاقیت، آن‌ها را برای «زن تماشاگر» آماده می‌کنند.

بازنمایی جنسیت در عکس‌های ثبت شده، بیانگر این است که اغلب تصاویر ورزش‌جنگ، فاقد چهره زنان است. سارکوفسکی بر این باور است که «عکاسی با موضوعی عینی سروکار دارد» و دوربین عکاسی زمینه‌ای برای فرار بشر از قیود خیال‌ورزی‌ها فراهم می‌کند و یا آلن پو^۱ معتقد است که «عکاسی بود که بالاخره پیروزی علوم و اندیشه مدرن را رقم زد و واقعیات را بدون دست‌کاری در دسترس عموم قرارداد» (نقل در: خوبدل و ناظری، ۱۴۰۰، ۶-۷). بنابراین، تصویر عکاسی می‌تواند با تأکید بر موجودیت انسان‌ها و فضاها، با پیش‌رو گذاشتن واقعیت عریان-بازگشت به خود چیزها- نگره بین‌الذنهانی مردم حول زنان را به نحو مطلوبی بازنمایی و پدیدار نماید. به تعبیر ساده‌تر عکس‌ها تداوم دنیای سنتی و منطبق طرفداران ورزش‌جنگ حول زنان است.

بازنمایی جنسیت در اشعار به جای مانده پیرامون ورزش‌جنگ نیز حاوی «زن تماشاگر»، «زن مال‌باخته» است. در مجموع در تمامی بازنمایی‌های جنسیت حول ورزش‌جنگ، زن به مثابه موجود خانگی (دراندرونی)، آسیب‌پذیر، ترسو و... پدیدار می‌شود.

۴-۴-۶. آلت جنسی و ورزش‌جنگ

بسیاری از نبردهای خونین در ورزش‌جنگ با تحریک جنسی و ماساژ آلت نرینگی گاونر قبل و بعد از جنگ همراه است؛ بخشی از تجربه پژوهشگر مبنی بر این است که بسیاری از طرفداران ورزش‌جنگ در یک فرایند خاص، «میل جنسی» حیوان را کنترل و با شرطی‌سازی گاونر، آن را برای یک نبرد آماده می‌کنند. در این فرایند، آمیزش و اختلاط به مثابه «تشویق و تنبیه» به حیوان تعلق می‌گیرد و یا در راستای آنچه «وا نرفتن، جلوگیری از کاهش توان بدنی حیوان» تلقی می‌شود از آمیزش حیوان جلوگیری می‌کنند تا در روز نبرد، نتیجه دلخواه آنان حاصل شود. البته برخی از کنشگران ورزش‌جنگ باور

دارند ماساژ آلت نرینگی، به منظور جلوگیری از «احتباس ادرار» به علت احتمال بروز اضطراب در حیوان صورت می‌گیرد.

ذکر این نکته در تحلیل جنسیتی که بیش از مفهوم جنسیت با میل جنسی و تحریک حیوان مرتبط است به این علت می‌باشد که عمل مذکور (ماساژ آلت نرینگی) تداعی‌کننده یک خصلت اخلاقی مردانه است. از همین روست که همواره ورد زبان کنشگران این است که «ورزاجنگ خایه می‌خواهد». این عمل، بار دیگر نشان می‌دهد که مردسالاری ورزاجنگ واجد تبعاتی است که اولین قربانی آن چیزی از جنس انسجام اجتماعی است؛ چون بدن حیوان نیز محملی برای تمایز جنسیتی انسانی قرار می‌گیرد. به تعبیری بدن حیوان که می‌بایست از نظر طبیعی، شامل تفکیک جنسی شود؛ محتوای جنسیتی به خود می‌گیرد.

اگر بسان کنشگران ورزاجنگ، نبردهای خونین‌شان را سنت بنامیم، می‌توان نتیجه گرفت که مجالی برای آشکارگی کنش عقلانی در ورزاجنگ لمس نمی‌شود تا زمانی که رویکردهای معنایی که کنشگران این پدیده در حال حاضر پیرامون جنسیت و نگاه به انسان دارند، تغییر نماید. به تعبیر دیگر، پذیرش جهان خردمندانه مستلزم این است که کنشگران ورزاجنگ حق زنان «برای شکل‌بخشیدن به جهان خود» (کرول، ۱۴۰۰، ۹۵) را بپذیرند؛ معیار این تحلیل، پذیرش این نکته است که حقوق اجتماعی و سیاسی، اموری جهان‌شمول و فارغ از نگاه جنسیتی است. البته پذیرش این حق می‌بایست در چارچوب امکان‌بازاندیشی و بازبینی در جامعه فراهم شود.

۴-۴-۷. ناهمگونی یا همگونی معیار برای زنان در ورزاجنگ

پینک (۱۹۹۶، ۶۹) از استانداردهای دوگانه جنسیتی در گاوبازی نوشت اما نگرش ما معطوف به تمایزات بین دو جنس در این مراسم نیست؛ بلکه می‌خواهیم از همگونی معیار جنسیت نزد کنشگران ورزاجنگ در مواجهه با یک جنس در موقعیت‌های متفاوت (و به ویژه، در موقعیت آسیب‌شناختی فقدان حضور زن) بنویسیم. در همین راستا، به پدیدارشناسی ناقص کارگردان فیلم «قصه سفید» اشاره می‌کنیم: «وقتی من را به عنوان یک خانم در آن جمع می‌دیدند بسیار به من احترام می‌گذاشتند و نه کسی به سراغ ما و

گروه‌مان آمد و نه حرف خاصی زده شد... شاید بتوانم بگویم من اولین زنی هستم که برای تصویربرداری این مستند در میدان ورزش‌جنگ حضور پیدا کردم چون محیط آنجا کاملاً مردانه است و اصولاً زنان در آنجا حضور پیدا نمی‌کند» (هنرمندنیوز، ۱۳۹۷).

سطور فوق (به‌زعم کارگردان زن) در پی آشکارگی نگاه محترمانه کنشگران به‌هنگام حضور یک زن در میانه نبرد است اما با پژوهش میدانی خلافتش را می‌توان نشان داد:

جدول ۳. افقی‌سازی مصاحبه کارگردان فیلم «قصه سفید»

۱. کارگردان زن تحت حمایت مردان وارد دنیای مردانه‌ای شده که تاکنون نتوانسته زن غیرمفعل را باور کند.
۲. کارگردان زن احتمالاً سکوت مردان در برابر وی را «احترام» تلقی می‌کند که خالی از وجه منطقی است.
۳. پذیرش اولین زن، خود بیانگر فروبستگی این گروه نامتعارف در قبال جنسیت، تاکنون بوده است.
۴. اینکه حرف خاصی به وی زده نشده، کاملاً وابسته به موقعیت (مکان، زمان، فضا) است.
۵. اینکه زنان حضور ندارند بیانگر فروبستگی‌های اجتماعی گروه مطروحه است.

نظر به مصاحبه کارگردان فیلم «قصه سفید» و کثرت تناقض‌های مشهوده در مطالب وی و مقایسه آن با مشاهدات پژوهشگران می‌توان به این نتیجه رسید که در معیارهای کنشگران ورزش‌جنگ برای مواجه با زنان (بیگانه و خودی)، ناهمگونی وجود دارد. به تعبیر دیگر، این نتیجه زمانی حاصل می‌شود که ما پدیدارشناسی ناقص کارگردان مطروحه را بپذیریم و باور کنیم که حرف‌های ایشان منطبق بر واقعیت بوده و مردان با وی کاملاً محترمانه برخورد نموده‌اند! چنانچه این پیش‌فرض را بپذیریم می‌توان نتیجه گرفت که کنشگران ورزش‌جنگ با زنان بیگانه (آن‌هایی که تعلق به دیار و معیارهای آنان ندارد) متفاوت از زنان خودی (آن‌هایی که در آن فرهنگ زندگی می‌کنند) رفتار می‌کنند. در اینجا، زن بیگانه، اگرچه حضور دارد، اما خود موضوع تماشا است. بانظر به عبارتهای جدول (۱) و (۴) همگونی معیارهای کنشگران ورزش‌جنگ از مفهوم جنسیت فهم می‌شود و درمی‌یابیم که برداشت کارگردان مذکور اشتباه است. «زن تماشاگر و ترسو» برداشت رایج در میان کنشگران ورزش‌جنگ می‌باشد:

جدول ۴. بیانات جنسیت‌زده کنشگران مرد و رزاجنگ

۱. همین کم بود زن بیاد توی قهوه‌خانه و از رزاجنگ حرف بزند (با فحش از قهوه‌خانه خارج می‌شود)!
۲. زنان رزاجنگ را نمی‌فهمند حتی اگر هزاران بار اینجا عکاسی کنند یا در مورد رزاجنگ بنویسند!
۳. زنی آمد و خودشو واگرد، فکر کرد، رزاجنگ را فهمیده (خنده حضار)! (اشاره‌ای جنسی است)
۴. رزاجنگ مردجنگی و شجاع می‌خواهد نه زن؛ سوسول‌بازی نیست (اشاره به ترسو بودن زنان)
۵. رزاجنگ یعنی پول و قمار؛ زنان پول ندارند (حتی در مخیل اش زن پول‌دار را تصویر نکرده)!
۶. زن یک پشه را می‌کشد ناراحت می‌شود (اشاره به آزردهنگی زودهنگام به مثابه یک ضعف)
۷. زنان فقط بلد هستند برای ورزا، اسفند دود کنند (اشاره به خرافاتی بودن)!

به باور هابرماس «بازنمودهای عقلانی به‌خاطر نقدپذیر بودن، پذیرای اصلاح نیز هستند» (هابرماس، ۱۳۹۹، ۵۰-۵۵)؛ اما در موقعیت رزاجنگ ما با جهانی نقدناپذیر مواجهیم. در واقع، نگرش عده‌ی زیادی از سوژه‌ها در مقام فاعل چنان طبیعی شده که آن را مسلم می‌گیرند و به‌راحتی هر پژوهشگری را که مناسبات جاری حول زنان را می‌کاود به سُخره می‌گیرند. در نتیجه، معیارهای آنان بسیار همگون و زن را «ترسویی منفعل، تماشاگری بی‌خاصیت، بی‌پولی و وابسته‌مرد، کارگری در اندرونی» تصویر می‌کنند. این تحلیل به معنای آن نیست که اگر زن در این مراسم حضور پیدا می‌کرد وضع متفاوت می‌شد؛ بلکه صرفاً چیزی را تشخیص می‌دهد که چه بسا حضور زنان باعث تشدید آن نیز می‌شد (هم‌چنان که در مورد زن کارگردان گفته شد).

۵. بحث و نتیجه‌گیری

برخلاف نگرش طبیعی گاوبازهای گیلانی مبنی بر اینکه سیاست‌های حکومت مانع حضور زنان در رزاجنگ است، ما دریافتیم که جایگاه زن در موقعیت رزاجنگ در میانه نسل‌های مختلف مشابه و بازتولید هر آنچه از گذشته وجود داشته، می‌باشد.

این نمایش واجد سویی‌هایی از ناهنجاری است که به ویژه خود را در فقدان حضور زنان نشان می‌دهد. قصد پدیدارشناسانه ما، برنمایی وضعیتی بود که طی آن در برابر نوعی از انسجام اجتماعی مقاومت می‌شود. مقاومتی که از نظر ما هر دو جنس زن و

مرد، به واسطه اشتراک‌شان در رویکرد جنسیتی، متقابلاً مسئول هستند. در میان انبوه تغییراتی که در این نمایش به‌وجود آمده است، همیشه عرصه‌ای در پس‌زمینه این پدیده وجود داشته که زن را «تماشاگر، ترسو، در پستو، تابعی از مرد» خواسته است. به‌رغم تحولاتی که در این مراسم ایجاد شده است، اشتیاق هویت‌گرایانه نسل‌های مختلف در لذت آنچه بازی، تفریح و سرگرمی می‌پندارند موجب گردیده کنشگران نسل‌های مختلف، کمتر پس‌زمینه ساخت‌های اجتماعی و سیاسی‌ای که ورزش‌جنگ در حال بازنمایی‌اش است، را دریابند. با نظر به شاخص فرهنگ در تغییرات اجتماعی، بعد آسیب‌شناختی پژوهش این نکته را آشکار می‌کند که زنان در مناسباتی که خود قربانی آن هستند، مجال مشارکت ندارند. یک ذهنیت از پیش ساخته شده فرهنگی، جمعیت زنان را در این سنت، «همراه پنهان» می‌خواهد: تا وقتی که گاو نر هنوز از خانه، برای جدال و جنگ، بیرون نرفته است، زن در تیمارداری و فربه‌سازی او نقش دارد؛ اما او از «دیدنی» محروم می‌شود که بنا به نقش موثر حس در ادراک و تغییر مناسبات، نقش مهمی می‌تواند داشته باشد. هرچند فضای مجازی، اکنون فرصت دیدن غیرمستقیم ورزش‌جنگ را برای زنان فراهم کرده است، اما موضوع نبودن تاریخی آنان در آن مراسم، خود می‌تواند توجیهی مشروع برای عدم تداوم اصل آن مراسم باشد.

منابع

- احمدی، ام‌البنین؛ حاجی‌نژاد، علی؛ و یاسوری، مجید (۱۴۰۲)، اثرات و پیامدهای قمار و شرط بندی بر اقتصاد خانوارهای روستایی، جغرافیا و توسعه، ۲۱(۷۳)، ۱-۲۲. doi: 10.22111/gdij.2023.44304.3476
- اسمیت، دیوید و دراف (۱۳۹۶)، پدیدارشناسی هوسرل (مترجم: غلام‌عباس جمالی). تهران: نقش جهان.
- اصلاح‌عربانی، ابراهیم (۱۳۷۴)، کتاب گیلان (ج ۳). تهران: گروه پژوهشگران ایرانی.
- اولناریوس، آدام (۱۳۶۹)، سفرنامه اولناریوس (مترجم: حسین کردبچه؛ ج ۲) تهران: کتاب برای همه.
- ایمان، محمدتقی (۱۳۹۷). روش‌شناسی تحقیقات کیفی. قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- بحرانی، مرتضی (۱۳۹۹)، میان‌رشتگی و مسئولیت. تهران: پژوهشگاه مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
- پولاک، یاکوب‌ادوارد (۱۳۶۱). سفرنامه پولاک: ایران و ایرانیان (مترجم: کی‌کاووس جهان‌داری). تهران: خوارزمی.
- تانگ، ژزمی (۱۳۸۷). درآمدی جامع بر نظریه‌های فمینیستی (مترجم: منیژه نجم‌عراقی). تهران: نشر نی.
- جمالی، محمد (۱۴۰۱). مطالعه مردم‌شناختی و رزاجنگ (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). رشته جامعه‌شناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان.
- خانی، فضیله؛ و چوبچیان، شهلا (۱۳۹۱). مناسبات جنسیتی در فضاهای روستایی و تأثیر آن بر مشارکت زنان. پژوهش‌های روستایی، ۳(۳)، ۱۳۵-۱۵۸. doi: 10.22059/jrur.2012.29224
- خوبدل، حسن و ناظری، افسانه (۱۴۰۰). بازنمایی جنسیت در نقاشی و عکاسی عهدناصری براساس نظریه سارکوفسکی. مطالعات تطبیقی هنر، ۱۱(۲۱)، ۱-۱۴. doi: 10.61186/mth.11.21.1
- خودزکو، الساندر بورجکو (۱۳۵۴). سرزمین گیلان (مترجم: سیروس سهامی). تهران: پیام.
- رابینو، یاسنت‌لویی (۱۳۴۱). ورزش‌های باستانی در گیلان (مترجم: عبدالحسین ملک‌زاده). رشت: سایبان.
- رفیعی، شهربانو؛ فتحی، سروش؛ و شیرینی، طهمورث (۱۳۹۹)، بررسی زمینه‌های کارآفرینی از دیدگاه زنان کارآفرین استان گیلان. مطالعات توسعه اجتماعی ایران، ۱۲(۲)، ۱۱۷-۱۲۹.
- رمضانعلی‌پور، زینب (۱۳۸۷). آداب و رسوم برنجکاری در گیلان. نجوای فرهنگ، (۸ و ۹)، ۷۵-۸۲.
- شاردن، ژان (۱۳۳۶). دایرة‌المعارف تمدن ایران، سیاحتنامه شاردن (مترجم: محمد محمدلوی عباسی؛ ج ۴). تهران: امیرکبیر.

صمیم، رضا (۱۳۹۹)، مواج‌هات نسلی و ثبات سیاسی در ایران معاصر. تهران: مطالعات راهبردی.

صولتی، حسین؛ بحرانی، مرتضی و مرتضوی، خدایار (۱۴۰۲). بررسی پدیدارشناختی تطور مناسبات میان

نسل‌ها در پدیده‌ی ورزش‌جنگ. جامعه‌شناسی معاصر، ۱۲ (۲۲)، ۲۸۱-۳۱۲. doi:

10.22084/csr.2023.27439.2189

غلامی، اباذر (۱۳۹۰). بازی‌های محلی گیلان. رشت: فرهنگ ایلیا.

فاطمی‌نیا، محمدعلی؛ پروین، ستار؛ و درویشی‌فرد، علی‌اصغر (۱۳۹۹). گونه‌شناسی قمار و آسیب‌های

اجتماعی آن در تهران، علوم اجتماعی، ۲۷ (۸۹)، ۴۱-۷۰. doi: 10.22054/qjss.2021.52241.2242

فرانکلین، ویلیام (۱۳۵۸). مشاهدات سفر از بنگال به ایران (مترجم: محسن جاویدان). تهران: دانشگاه تهران.

(تاریخ اصل اثر ۱۷۹۰)

فیگوئروا، گارسیا دسیلوا (۱۳۶۳). سفرنامه‌ی سفیر اسپانیا (مترجم: غلامرضا سمیعی). تهران: نشر نو.

قربانی، فاطمه (۱۳۹۹). موانع توسعه‌ی کسب و کارهای خانگی زنان. مطالعات جغرافیایی، ۱ (۳)، ۵-۲۶.

کازاما، آکی‌تو (۱۳۸۰). کازاما نخستین وزیر مختار ژاپن (مترجم: هاشم رجب‌زاده). تهران: انجمن آثار و

مفاخر فرهنگی.

کرول، جوئل (۱۴۰۰)، پایان الهی یا بشری تاریخ (مترجم: زانبار ابراهیمی). تهران: پگاه روزنو.

گرت، استفانی (۱۳۸۰). جامعه‌شناسی جنسیت (مترجم: کتابیون بقایی). تهران: دیگر.

گوینو، ژوزف آرتور (۱۳۸۳). سه سال در آسیا (مترجم: عبدالرضا هوشنگ‌مهدوی). تهران: قطره.

موسوی، هاشم؛ عباسی، هوشنگ؛ محمدی، محمدعلی؛ و نژادبخش، اصغر (۱۳۸۵)، پژوهش مردم‌شناختی

درباره‌ی ورزش‌جنگ، مجله‌ی مطالعات اجتماعی ایران، ۱ (۲)، ۱۶۴-۱۸۱. doi:

20.1001.1.20083653.1385.1.2.8.3

موسوی، هاشم؛ عباسی، هوشنگ؛ نژادبخش، اصغر؛ و رفیعی‌مقدم، هما (۱۳۸۶). نمایش‌ها و بازی‌های سنتی

گیلان. رشت: فرهنگ ایلیا.

هابرماس، یورگن (۱۳۹۹). نظریه‌ی کنش ارتباطی (مترجم: کمال پولادی). تهران: نشر مرکز.

هنرمندنیوز (۱۳۹۷). «ورزش‌جنگ» تلاش برای ثبت قوم‌شناختی یک واقعه‌ی است [گفت‌وگو با مهناز صبور].

برگرفته از <https://www.honarmandnews.ir/?p=5495>

ویلز، چارلز جیمز (۱۳۶۸)، ایران در یک قرن (مترجم: غلامحسین قراگوزلو). تهران: اقبال.

- Abbott, M. W., & McKenna, B. G. (2005). Gambling and problem gambling among recently sentenced women in New Zealand prisons. *Journal of Gambling Studies*, 21, 559-581.
- Holdsworth, L., Hing, N., & Breen, H. (2012). Exploring women's problem gambling: A review of the literature. *International Gambling Studies*, 12(2), 199-213.
- LaPlante, D. A., Nelson, S. E., LaBrie, R. A., & Shaffer, H. J. (2006). Men & women playing games: Gender and the gambling preferences of Iowa gambling treatment program participants. *Journal of Gambling Studies*, 22, 65-80.
- Pink, S. (1996). *Women in the world of bullfighting: gender identity and social change in Andalusia* (Unpublished doctoral dissertation). University of Kent (United Kingdom).

فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران

۱۹۲

دوره ۱۸، شماره ۱

بهار ۱۴۰۴

پیاپی ۶۹